

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
בהלכה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות

מרבני בית המדרש להוראה ודיינות "באר ישראל"

בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

כתיבת שם בעלי הספר, וכתיבת שם מחבר הספר

אזהרת רבינו יהודה החסיד

מה ששאלת אודות המנהג שלא רושמים השם על הספרים, אלא לאחר שמוסיפים לפני השם התיבות 'לה' הארץ ומלואה' (או בראשי תיבות - לה"י), הנה כנודע זהו על פי צוואת רבי יהודה החסיד (צוואה מז), וזה לשונו: 'לא יכתוב אדם על ספר שלי הוא, אלא יכתוב עליו שמו בלי שלי הוא'.

והנה כתבו האחרונים לבאר מקור לזה על פי דברי הגמרא (שבת קט"ז): 'פעם אחת נתארחתי אצל בעה"ב בלודקיא, והביאו לפניו שלחן של זהב וכו', וכשמניחים אותה אומרים לה' הארץ ומלואה, וכשמסלקין אותה אומרים השמים שמים לה' וכו'. ולכן מנהג הכל לכתוב לה' הארץ ומלואה ורק אח"כ לכתוב השם.

חילוק בין ספר קודש וחפצי חול

וראוי להביא כאן מה שכתב בנידון בשו"ת באר משה (ת"ח סימן ל"ח), שבתחילה סבר לומר שכל דברי הגמרא שאין להזכיר שם הבעלים על החפץ היינו דווקא בחפצי חול, אבל חפץ קודש כשר הדבר ראויה לעשותו, אך שוב חזר ממה שמצא מפורש בצוואת רבי יהודה החסיד שאין לכתוב על הספר שלי הוא.

וז"ל: 'הנה בברכות (לה) איתא ר' לוי רמי, כתיב (תהלים כד א) לה' הארץ ומלואה, וכתיב (תהלים קטו טז) השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, לא קשיא כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה, א"כ אין לו לכתוב על ספר שלי'. אולם אפשר לומר היפך הדברים, דוקא בדבר חול לה' הארץ ומלואה קודם ברכה אבל לאחר ברכה זכה הדבר חול בברכתו, משא"כ בדבר שבקדושה בתורתנו הקדושה שקבלנו ממנו קוב"ה על הר סיני שפיר זכינו ושלנו הוא ושפיר יש לכתוב על הספר שלי'.

ועוד דאמרו התם (ברכות לה) ר' חנינא בר פפא רמי כתיב (הושע ב יא) ולקחתי 'דגני' בעתו וגו' וכתיב (דברים יא יד) ואספת את 'דגנך' וגו' לא קשיא כאן בזמן שישיראל עושיין רצונו של מקום [הדגן שלהם] כאן בזמן שאין ישראל עושיין רצונו של מקום [וכשאין עושיין רצונו של מקום נוטל ומראה להם שהוא שלן]. הרי לך דבעושיין רצונו של מקום הקב"ה נותן להם והדגן שלהם, וכמו כן הקונה ספר כדי ללמוד בו בזה עושה

רצונו של מקום והספר שלו ושפיר יכול לכתוב עליו 'הספר הזה שלי'. ולא עוד אלא אפשר שטוב וישר הדבר לכתוב 'הספר הזה שלי', להגיד שבחו של קוב"ה נותן התורה שנתן לנו ומודה ומשבח לו לקוב"ה על טובתו שבחר בנו ונתן לנו תורת אמת וכו'. וכמו כן שככותב על ספרי הקודש חומשים מקראות גדולות ש"ס ירושלמי משניות רמב"ם טורים שו"ע וכיוצא"כ ספר זה 'שלי' כוונתו ע"י מתנתו שנתן לנו תורת אמת נהנינו הטובה הזאת ללמוד תורה שבכתב ושבע"פ להבין ולהשכיל דברי אלקים חיים.

וכל דרינו מתאימים מאוד להא דאיתא במסכת בבא קמא (ג), מעשה באדם אחד שהיה מסקל (מפנה אבנים) מרשותו לרשות הרבים, ומצאו חסיד אחד אמר לו ריקה מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך [שמה אתה עתיד למוכרה] לרשות שלך [רה"י, כל ימיו הוא שלן], לגלג עליו [לא היה מכיר טעמו של דבר], לימים נצרך למכור שדהו והיה מהלך באותו רה"י ונכשל באותו אבנים, אמר יפה אמר לי אותו חסיד מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך לרשות שלך, דבדואי כל דברי רשות ושל חול, הגם שכעת תחת ידיו אבל אינם שלו אך ורק אם עושה מצוה בהן אבל לא בלא הכי, אבל לדבר מצוה שקנה לכבוד בוראו לכבוד שמים שפיר יש לומר שהוא שלו ורשאי לכתוב עליו חפץ זה שלי.

טרם נתייבש הדין חפשתי בספר חסידים ומצאתי בצוואתו שכתב לא לכתוב אדם על הספר, אלא יכתוב עליו שמו בלי 'שלי הוא'. אחרי רואי דבריים אלו יוצאים מרבינו יהודה החסיד נרתעת יאחור ובטלה דעת, וע"כ טוב שלא לכתוב הספר הזה שלי אלא יכתוב שמו, או יכתוב לה' הארץ ומלואה ואח"כ יכתוב שמו. עכ"ל.

אם האזהרה שלא להזכיר שם מחבר הספר

והנה יש מפרשים כוונת צוואת רבי יהודה החסיד, שמחבר ספר לא יכתוב שמו על הספר, אלא שכבר דחו הדברים הרבה מהאחרונים, והוכיחו שאדרבה ואדרבה ראוי לאדם לכתוב שמו על ספר שחיבר, והוכיחו זאת מכמה מקומות,

המשך בעמ' ד'

הלכה למעשה

תשובות ממורינו הרב שליט"א

טלית שיש בה חוטים סינתטיים

קניתי פעם טלית בזול. כאשר רציתי לחדש אותה ראיתי שכתוב עליה שהטלית כולה עשויה צמר, מלבד הפסים השחורים שבה העשויים מאקרילן, שהוא חומר סינתטי. האם הטלית חייבת בציצית מהתורה? והאם יש מקום להדר ולקנות טלית שעשויה מצמר בלבד?

ת. מאחר ורוב הטלית עשויה מצמר שהוא מין החייב בציצית מהתורה, ויש בחתיכת בד הצמר שיעור המחויב בציצית, יוצא ידי חובת ציצית מהתורה לכל הדעות! ואולם מובא בפוסקים שטוב שיעשה הטלית מצמר לבד?

הניח בטעות תפילין של אחר

בחור ישיבה הניח תפילין לקראת תפילת שחרית, ולאחר שהתחיל להתפלל שם לב כי בטעות לקח את התפילין של בחור אחר

יתנאה למעלה. ובמשנה ברורה (שם ס"ק ז) העתיקו וכתב: טוב יותר שיעשה הטלית כולו של צמר בלי תערובות כלל של שאר מינים, וזוהי יתנאה למעלה. אמנם יש לציין שבזמננו על פי רוב כל הבד עשוי מצמר, והפסים השחורים שעשויים מאקרילן הינם רק ציפוי מעל ומתחת בד הצמר.

3 בשולחן ערוך (אורח חיים י"ד ס"ד) כתב: מותר ליטול טלית חבירו ולברך עליה, וברמ"א הוסיף שהוא הדין בתפילין. והטעם משום דניחא ליה לאיניש וכו'. אבל לגבי ספרים כתב הרמ"א שאסור ללמוד מספרים של חבירו דחיישינן שמא יקרע. אמנם כתב הפוסקים שבזמננו הדבר הוא להיפך, שהספרים וסידורים הם דברים שאינם יקרים ופחות מקפידים על השימוש בהם, ולעומת זאת בטלית ותפילין מקפידים יותר. בערוך השולחן (שם ס"א) כתב: לענ"ד אף שרבותינו

פסקו הדין הזה בסתמא מותר ליקח וכו', מיהו אנו חיינו דהרבה מקפידים בזה מאד, ובפרט כשהטלית הוא חדש ונקי וגם יש בני אדם שאין סובלין כלל שאדם אחר ילבש בגד שלהם מטעם זיעה ונקיות, מאד יש להתייבש בדין זה. וכן כתב בן איש חי (ק"ך סק"ד): בזמן הזה חזינא רובא דעלמא קפדי שלא ילבשו אחרים ציצית ותפילין שלהם, ולכן אין להקל אלא אם כן יודע בבירור שהבעלים לא קפדי, וגם אני מכיר בעצמי דאנא מאיניש דקפדי בזה. מאידך לבני ספרים כתבו שבזמננו אין מקפידים על השימוש בהם, וכ"כ ליקוטי מהר"ח (סדר ברכות השחר ד"ה הנה קודם), ערוך השולחן (שם ס"א), וכן הורה בשו"ת מנחת יצחק (ח"ד ס"ז קל), שספרים הנמצאים בבית המדרש או שאר מקומות ציבוריים הדעת נותנת לומר שהבעלים השאירם בכוננו עקב כי אינם ספרים יקרים,

בישיבה ששם משפחתו כשם משפחתו. האם צריך לחלוץ את התפילין כעת באמצע התפילה?

ת. מעיקר הדין אמרינן 'ניחא ליה לאיניש דליעביד מצוה בממוניה', אמנם בזמננו מקפידים על שימוש בתפילין, ולכן אין ליטול תפילין של אחר בלא רשות³. אך אם כבר נטל בשוגג נראה שאין חבירו מקפיד ואינו צריך לחלצם. אך אם מחמת כן חבירו יפסיד תפילה במנין או הפסד אחר, וודאי הוא מקפיד וצריך לחולצם.

המשך בעמ' ב'

ומסתמא אינו מקפיד על העיון בהם. גם בשימוש בספרים הדבר כפוף להגבלות שכתבו הפוסקים לגבי טלית, שהשימוש בהם דוקא בתנאים הבאים: א. כשאינו באופן קבוע רק באקראי. ב. בתנאי שישימום עליהם. ג. שישתמש בהם רק באותו מקום ולא יטלם לבית אחר. ד. יחזירם למקומם לאחר השימוש. ובכך החיים (שם סק"ד) כתב: ירא שמים ירחיק עצמו מזה בכל מה דאפשר. ואם הוא חבר קרוב ויודע שבוודאי יסכים יכול להקל כמ"ש בשו"ע הרב (הלכות שאה ופיקוחו סוף פ"ח): אבל אם אינו מוציא לגמרי אלא שמשתמש בו לצרכו ולא לצורך הפקדון ואין הפקדון נפסד ומתקלקל כלל בתשמיש זה אין בו משום שליחות יד, אלא משום שואל שלא מדעת, ואם יודע בבירור שאין המפקיד מקפיד עליו מותר. אך באופן שהדבר בא על חשבון חבירו שמפסיד את התפילה

זימון בסעודה שנוערכת בספינה מיטלטלת

לרגל יום הנישואין ה-50 של הסבא והסבתא, יצאו כל בני המשפחה לטיול בעכו. לבני המשפחה המבוגרים הוזמנה ספינה ובה שולחנות ערוכים לסעודת מצווה, הסבא ערך סיום ש"ס והסעודה התנהלה בנועם. לבני הנוער חסרי הסבלנות נשכרה סירת טורנדו גדולה, שמפעיליה להטו על פני הגלים לקול תשואות הנערים. על הספינה של בני המשפחה המבוגרים היו יחד כ-15 אנשים בני-מצווה, והתפתח ויכוח האם חייבים לזמן עם 'אלוקינו', כי משהו זכר שבעגלה מיטלטלת לא מצטרפים לזימון. סב המשפחה הנרגש התקשר לבית ההוראה כדי לשמוע את אשר יעשון.

ת. האוכלים תוך כדי הפלגה בספינה מצטרפים לזימון בשם⁴, אך אם הספינה מיטלטלת מאד יש להסתפק, ולכן לא יזמנו בשם. אמנם, באפשרותם להשקיט את הספינה מעט ולאכול כזית יחד, ואז יוכלו לזמן אף אם הספינה תמשיך בהפלגה⁵.

מכשיר פלאפון שנשאר בעגלה בשבת

באמצע הדרך בליל שבת הבחנתי שמכשיר הפלאפון שלי נשאר בתיק העגלה. האם מותר להמשיך לטלטל את העגלה אפילו שיש בה מוקצה, או שצריך להשליך את הפלאפון באמצע הדרך?

ת. אף שהפלאפון 'מוקצה' ואסור בטלטול, מאחר שהוא מונח בתיק העגלה הרי זה 'טלטול מן הצד', וכיוון שאם ישליכנו באמצע הדרך, הפלאפון עלול להיאבד, אין צורך להשליכו באמצע הדרך ואפשר לטלטל את העגלה עד הבית ושם ינער את הפלאפון מתוכו⁶.

לשטוף כלים בשבת

לאחר הסעודה בבוקר נשארים הכלים

מלוכלכים על השיש ומאוד לא נעים לשהות במטבח כשכל הכלים מונחים בצורה כזאת. עד היום לא שטפתי כיון שזה לא לצורך השבת, אך שמעתי שמותר לשטוף כיון שהצורך הוא לשבת שלא יהיה ריח לא נעים ויהיה אפשר לשהות במטבח, האם זה נכון?

ת. מעיקר הדין אין לשטוף כלים שלא לצורך השבת. אם הריח העולה מהכלים המלוכלכים מפריע, אפשר לשרותם במים. ואם הדבר אינו מועיל, אפשר להקל לשטוף את הכלים בשטיפה קלה שכן אין השטיפה לצורך חול אלא לצורך השבת⁷.

ספר 'היום יום שלישי בשבת' במקום 'לעומר'

ביום ג' לעומר, אחד שלא ספר נשאל מחבירו כמה סופרים היום, והשיב: "היום יום שלישי בשבת", למעשה לא היה יום שלישי בשבוע, רק התכוון לרמז שהיום הוא יום השלישי לעומר והוסיף 'בשבת' כדי שלא יהיה נחשב סספר. האם יכול לספור אחר כך עם ברכה או שמא כבר יצא ידי חובה?

ת. מאחר שבאמירתו בנוסח זה מוכח שהתכוון שלא לצאת ידי חובה, יכול שוב לחזור ולספור בברכה⁸.

ספירת העומר של יום שישי אחר ההתפלל ערבית של שבת בפלג המנחה

סעודת הלילה בשבתות הקיץ מסתיימת אצלנו מאוחר ממש. בשל כך ילדיי הקטנים הולכים לישון באמצע הסעודה. הצטערתי על שהם מפסידיים חלק מההתעלות הרוחנית והמשפחתית של שולחן שבת. שבו עחד חשבתי על פתרון: ביום שישי אתפלל תפילת מנחה מוקדם, ומיד אחרי פלג המנחה אתפלל ערבית של שבת. כך הסעודה תתחיל מוקדם, וכל הילדים יוכלו להיות ערים עד סופה. לאחר תפילת מעריב לפתע נזכרתי כי לא ספרתי את העומר בליל שישי. האם אני

עדיין יכול לספור את הספירה של יום שישי, ואחרי השקיעה לספור בברכה את הספירה של שבת? או שכיון שכבר התפללתי מעריב של היום הבא איני יכול להשלים את הספירה של היום הקודם?

ת. יספור כעת את הספירה של יום שישי בלא ברכה, ואחר השקיעה יוכל להמשיך ולספור את הספירה של שבת בברכה⁹.

חשש שעטנז בוילונות

לכבוד פסח קנינו לביתנו וילונות חדשים. בחג ביקר אצלנו קרוב משפחה, הוא התפעל מהוילונות וציין שנראה כי הם עשויים מפשתן. הערה סתמית זו עוררה בליבנו שאלה: האם יש איסור שעטנז בוילונות?

ת. אם הוילון תלוי בגובה של קומת אדם אסור לעשותו משעטנז, מחשש שיתעטף בו מבלי משים¹⁰. חשש זה אמור גם אם בדרך כלל שומרים שלא לגעת בוילון. אולם אם הוילון תלוי למעלה מקומת אדם מותר לעשותו מכלאיים, משום שלא שייך בו הגזירה שמא יבוא להתעטף בו¹¹.

הפרשת מעשר כספים לפי אומדן

ההכנסות שלי אינן שוות במהלך כל חודשי השנה, יש חודשים שאני מרוויח יותר ויש שפחות. קשה לי מאוד לשבת ולחשב כל חודש את הסכום המדויק שעלי להפריש עבור מעשר כספים. האם קיימת חובה הלכתית לחשב בדיוק את מעשר הכספים, או שמא אני יכול להפריש לצדקה סכום הגבוה בוודאות מעשירית מהכנסותי, ובכך לצאת ידי חובה ללא צורך במאזן מדויק?

ת. ניתן לתת מעשר כספים גם לפי אומדן, אך יש לדעת בוודאות שנותן יותר ממעשר¹². אמנם כמה מהפוסקים כתבו שיש סוד בנתינת מעשר בצורה מדוקדקת [והשאר לתת בתורת צדקה], ולכן אם קשה לו לדקדק בחישוב המדויק של המעשר, ראוי להתנות שהסכום העודף על

התפללה ערבית, והטעם כי מה שקבלה שבת אין זה אלא לעניין דיני שבת ואיסור עשיית מלאכות וכדו', אבל לעניין שאר דברים דינו כערב שבת. וכן כתב למעשה בשיעורי שבט הלוי (סי' ס"א ס"ק טו). ולפי זה אף לעניין ספירת העומר, אם נזכר אחר ההתפלל מעריב של שבת מבעוד יום יש להקל שיספור את הספירה של יום שישי בלא ברכה, ואח"כ בלילה יוכל להמשיך ולספור בברכה. וכן דעת השערי תשובה (סי' תפ"ט ס"ק ט"ז), וראה בשו"ת אורח משה (אורח"ח סי' צ"ג) שנקט כן לדניא. 10 בשו"ע (י"ד סי' שא ס"א): "וילון אם הוא רך, אסור לעשותו מכלאיים, מפני שהשמש מתחמם בו לפעמים. ואל היה קשה, מותר. וראה בפתחי חממה (סימן שא ס"ק ט) שכתב, שאם יש שבגמרא (ביצה י"ד) מחלקים בין וילון קשה לרך, כיום אין אנו בקיאים מהו רך ומהו קשה, ויש להחמיר בכל וילון העשוי משעטנז שלא לתלותו בבית. וראה בשבט הלוי (סי' ת"ש) שכתב שפשוט שאין הבלד בין מקום שיש שמש למקום שאין שמש, ובכל אופן גורו מחשש שמא יבואו להתחמם בו. 11 בבית יוסף (י"ד סי' שא ס"א) הביא משו"ת הרא"ש (כ"ל ב סי' ו) שכתב שוילון שעשוי למחיצה ואין מתחממין בו כלל אין בו משימם כלאים. והקשה שזה היקף המבואר בגמרא (שם) שגורו בכל גונא מחשש שמא יתחמם בו השמש. אמנם הקרבן נתנאל (ביצה פ"א סי' כ"ה ס"ק ט) ביאר את דברי הרא"ש בוילון התלוי בארבעה (אורח"ח סי' תרל"א ס"ק ט). וראה ב"ם של שלמה (שם) שהאריך להוכיח שאין איסור במה שנתנה שהוילון מגן ע"י מפני החמה, שאין האיסור בכלאיים אלא בדרך לבישה, וכן כתב הש"ך (שם ס"א). 12 הפוסקים נחלקו האם מותר להפריש מעשר כספים על פי אומדן, המהרי"ל (ש"ת, סי' נד) הביא בשם מהר"י אופנהיים שאף שבמעשר תבואה אין

בכונה על מנת שישאר שם בשבת, אף אם הוא מונח על גבי העגלה עצמה היא אינה נעשית בסיס לדבר האסור, וראה בשמירת שבת כהלכתה (פ"א אות ע"ה) כי המוצא דבר מוקצה בכיס של בגדי השבת שהוא לבוש בהם, אינו צריך לחוש לדין בסיס, לא לגבי הבגד ולא לגבי הכיס, כי לבטל לא היתה דעתו שיהא המוקצה מונח שם בשבת. אלא שישכח להוציאו מבעוד יום, ובגמון זה אין הבסיס נאסר. 7 כתב השו"ע (סי' ש"ט ס"א), מדיחיים ליום לצורך היום כגון שנשאר לו עדיין סעודה לאכול, אבל לאחר סעודה שלישית אין מדיחין. ובעטם האיסור כתב להדיח באופן שלא יצטרך להם הוא משימם 'טורח'. וראה בשמירת שבת כהלכתה (פ"ב אות ב) שכתב לגבי כלים שנתלכלכו והוא הושיש מפני חוקים וכדומה שיימשכו אליהם, וכן כלי כסף שעלולים להתקלקל, אם לא יסיר את שאריות האוכל שהתם, מותר לשרותם במים גם אם אינו מתכוון להחיותם, בהם עוד באותו היום, לפי שיש בכך שימוש שצורך היום. ובספר שולחן שלמה (סי' ש"ג הערה ג) הביא בשם הגה"שו" אויערבאך אחרת: גם להדיח כאשר רוצה להדיח כלים מפני שקשה לו לסבול אי נקיון או מפני נמלים או שצריך אורח לבוא ויברך גם את המטבח והוא בוש בכלים המלוכלכים, דשפיר חשיב כצורך שבת ומותר. 8 כתב בשו"ע (סי' תפ"ט ס"ד): "מי ששאל אותי אימרו לו בן שמשות כמה ימי הספירה בזה הלילה יאמר לו אמתול היה כך וכן, שאם יאמר לו היום כך וכן אינו יכול לחזור ולמנות בברכה. וכאמרה היה נראה לוודאי כי מכיון שזה לא היה יום שלישי בשבוע, בוודאי התכוון לומר שהיום סופרים יום שלישי, ואפשר שאין תוספת המילה 'בשבת' מקלקלת מה שהתכוון לספור ויצא ידי חובה. ואחד שביקר על ספירת העומר, ובמקום לומר היום... לעומר, אמר 'היום יום שלישי בשבת' יצא ידי חובת ספירה. אלא שמצינו

בציבור וכדומה, הרי מסתמא אינו מסכים. 4 בשו"ע (אורח"ח סי' קצ"ג ס"א) מבואר שרובכיים שאוכלים תוך כדי רכיבתם אינם מצטרפים לזימון, ולפי שאין להם קביעות באופן זה. ובמגן אברהם (סי' ק"ק ס"ק כו) נשאר בצ"ע לעניין הנוסעים בעגלה האם מצטרפים לזימון, אמנם האליה רבה (ע"ה) כתב בפשיטות שהם מצטרפים לזימון. אמנם לגבי המפליגים בספינה ואלוים יחד כתב המגן אברהם שפשוט שהם מצטרפים, כיון שיש בהם קביעות. וראה במור וקציעה (סי' קס"ו) שכתב שאינו יודע מה חילוק יש בין יושב בקרון למפליג בספינה, והכל תלוי בסוג הנוסיעה, בשאלה ובין נוסיעה בספינה. אולם אם הנוסיעה אינה קשה ורצועה אלא שהם היום נעים כשיכור, וכן קטנועים בעגלה בהרים ובבקעות אזי אינם מצטרפים. 5 פרי מגדים (סי' ק"א ס"ק כו), ולפי שכבר חל עליהם חובת זימון על ידי שאכלו יחד בשעה שהספינה עברה. 6 עצם טלטול המוקצה על ידי הסעת העגלה הוא 'טלטול מן הצד', וראה במשנ"ב (סי' ר"ג ס"ק ט"א). 7 שיעור צ"צ (סי' ת"ש) שכתב שאינו יכול לנער כדי שלא יצא מותר בלא ינער כשאינו יכול לנער כדי שלא להפסיד דבר האסור. ומצד 'בסיס' לדבר האסור, העגלה עצמה אינה בסיס לפלאפון, שהפלאפון אינו מונח על העגלה עצמה אלא בתוך התיק, ובמשנ"ב (סי' ת"ש) כתב לגבי מוקצה המונח בכיס מכנסיים, שכאשר הכיס אינו תפור לאורכו בבגד אלא פיו לבד תפור והוא כולו תלוי, שאף אם הניחם בכונה בערב שבת לא נעשה הבגד בסיס לדבר האסור, כיון שהמוקצה אלא מונח על עיקר הבגד אלא בכיס שהוא טפל לבד, לכן אף אם הניח הפלאפון בתיק העגלה בכונה בערב שבת העגלה אינה נעשית בסיס לדבר האסור שהתיק הוא חלק נפרד מהעגלה. ובאופן שלא הניחו את הפלאפון

ניילון על השטריימל להגן מפני הגשמים בשב"ק

ר' יוסל יצא מביתו בבוקר יום השב"ק לכיוון המקווה בטבילה של שחרית, בעודו פוסע מעדנות כשמגבת לכתפו הרגיש שזרזיף של מי גשמים החל מנטף על ראשו, במחשבה מהירה הוא מבין שעד שיחזור יכול הגשם להתחזק למטר סוחף והוא החל חוכך בדעתו כיצד עליו לנהוג, האם להסתפק ולהגן על ראשו עם המגבת שאיתו, או לחזור לביתו ולחבוש את השטריימל לראשו כשהוא עטוף היטב בניילון וכך יתגונן מפני הגשמים, במחשבה שניה הסתפק האם אין בזה משום איסור עשיית אוהל בשבת.

תשובה: בגמ' שבת דף קלח: "ואמר רב ששת בריה דרב אידי האי סיאנא שרי, והאייתמר סיאנא אסור, לא קשיא הא דאית ביה טפח (- שהוא מתפשט להלן מראשו טפח אסור משום אהלא, רש"י), הא דלית ביה טפח, אלא מעתה שרביב בגלימא טפח הכי נמי דמיחייב (-הניח טליתו על ראשו כדרך שהוא מתעטף, והרחיקה להלן מראשו טפח, רש"י), אלא לא קשיא הא דמיהדק הא דלא מיהדק", ופירש רש"י שלמסקנת הגמ' טעמא לאו משום אהל הוא אלא משום שלא יגביהו הרוח מראשו ואתי לאתויי ארבע אמות, ולכן מיהדק בראשו שרי ולא מיהדק אסור.

אבל תוס' בשם רבינו חננאל סוברים שגם במסקנא האיסור בגלל אוהל, והא דמיהדק פירושו שאינו נכפף ואז נראה אוהל, והא דלא מיהדק שהוא נכפף ואז אינו נראה כעין אוהל.

ורוב הפוסקים נקטו כהשו"ע שפסק (בסי' שא סעי' מ) כתוס' שאוסרים, אבל המשנ"ב (ס"ק קנב) ושו"ע הרב (סעי' מט) כתבו שמכל מקום אין למחות ביד המקילים ומתירים כרש"י.

ובביאור שי' רש"י המתיר נאמרו כמה וכמה הסברים:

א. הט"ז (שטו סק"ח) ביאר שכיון שעיקר הכובע שעל ראשו אינו אוהל, גם היוצא הנגרר ממנו מותר.

ב. הנודע ביהודה (מהדו"ת סי' ל) בת"א' ביאר שכיון שמתכוין ללבישה ולא לאוהל, מותר.

ג. הנודע ביהודה (שם) בת"ב' כתב שרש"י התיר בכובע רך הנכפף כגלימה, אבל מודה בכובע קשיח שאסור.

ד. המשנ"ב (שעה"צ קפז) שו"ע הרב (סעי' מט) וחזו"א (סי' נב ס"ק ב) כתבו בטעמו שהתיר מחמת שהוא דרך לבישה.

ה. הבית מאיר (סי' טו) כתב בטעם ההיתר כיון שאינו מונח על הקרקע.

ו. הנודע ביהודה (שם) הביא חכם המתיר שביאר בטעמו שכיון שאינו מאהיל על מקום אחד אלא הולך עם האוהל ממקום למקום לא חשיב אוהל.

ז. הנודע ביהודה (שם) בת"ג' הסביר שאין איסור אוהל בלא מחיצות.

ולכן אפילו שהכובע שנוהגים ללבוש היום בדר"כ לא מתכוונים לשם הגנה משמש וכדו' אלא לובשים אותו לכבוד ולתפארת והוכחה שאין הולכים איתו רק בגשם או בשמש אלא גם בבית בתפילה ובמקומות של כבוד וכדו', ולכן גם לדעת התוס' שמחמירים שלמסקנת הגמ' יש בכובע משום אוהל, אין איסור ללבושם אפילו כשיש להם שוליים ברוחב טפח. אבל אם הולך בחמה ורוצה להגן על פניו מפניה ומסיט את כובעו כלפי מטה צריך להחמיר משום אוהל.

ואף לרש"י המיקל הרי לא לפי כלל ההסברים בביאור שיטתו יש להתיר בכל המקרים, בשלמא שלשת הביאורים האחרונים שהבאנו שייכים בכל מקרה, אבל לפי ההסברים האחרים יש לדון בכל מקרה לגופו וממילא גם רש"י מודה שאסור באופנים אלו שמתכוין לאוהל והכובע קשיח.

וילפינן מדיני אוהל לגבי טומאה ששם אוהל הוא רחב במאהיל ברוחב ואורך טפח לכל הפחות (רבינו חננאל המובא במשנ"ב), וא"כ אם השטריימל רחב מטפח יש להתחמיר בכה"ג לאסור. וראיתי בספר הלכתא רתאא לשבתא עמ' תרל (בסעי' ה' ובהע' קעב) שהביא בשם ספר ארחות רבינו (ח"א עמ' קלה) שהסטייפלר הקל בזה לסמוך על השיעור הגדול של טפח דהיינו 9.6 ס"מ. ויל"ע בזה שהרי הסטייפלר שם החמיר שלא ללכת בשבת כלל עם כובע שיש לו שוליים רחבים טפח ועל זה כתב להקל ולסמוך על שי' רש"י עד לרוחב 9.6 אבל בנד"ד שהולך עם כובע להגן אולי יש להחמיר כבר מטפח בשיעור הגר"ח נאה שהוא 8 ס"מ (ואולי אף בשיעור קטן מזה, שהיה נהוג בפולין). (7.6).

ואם הולך עם מעיל גשם שמחובר לו מאחור כובע שמתלבש על השטריימל לכאוו' יש יותר צדדים להקל דנחשב לגלימה רכה שמתור גם לתוס', וכן זה המשך של הבגד שכתב הט"ז שכל שעיקר הבגד מותר ודאי שהנמשך ממנו אינו אוהל, ועדיין צ"ע.

העולה לדינא:

ראוי להחמיר שלא ללכת עם שטריימל וכובע עטופים בניילון כדי להגן מפני הגשמים אם הם רחבים כ-8 ס"מ, ואם הכיסוי מחובר למעיל גשם קל יותר. אבל במקום הצורך נראה מהמשנ"ב להתיר בכל גונוי מפני שכובע הוא דרך לבישה. ועדיין צ"ע אם יאמר כן גם בכובע עטוף בניילון.

הפרשת תרומות ומעשרות מענבים שנסחטו ליינ

קניתי ענבים מחנות עם הכשר, והענבים הם בחזקת "מעושרים" כפי שנמכרים למאכל, אך סחטתי את הענבים ועשיתי מהם יין, האם כעת חלה עלי חובה להפריש תרומות ומעשרות פעם נוספת לאחר הסחיטה? ומה הדין בענבים המיובאים מחוץ לארץ?

ת. זמן חיוב הפרשת תרומות ומעשרות הוא אחר 'אמר מלאכה' של הפירות או הירקות. אמנם ביתים שנמסקו לצורך עשיית שמן או ענבים שנבצרו לצורך עשיית יין, 'אמר המלאכה' אצלם הוא סיום הכנת השמן או היין. לכן אם קנה ענבים מעושרים שמיועדים לאכילה ובדעתו היה לאוכלם, ואחר כך החליט לסחוט אותם ליינ אינו צריך לעשרם פעם נוספת, שכן כבר נפטר הפרי בחיובו הראשון¹⁴, אך אם קנה ענבים שמלכתחילה מיועדים לעשות מהם יין, יש להפריש מהם תרומות ומעשרות לאחר גמר מלאכת היין.¹⁵ אמנם יש אומרים שבזמן הזה שאין לנו דיני טומאה וטהרה, אין צריך להפריש פעם נוספת, אך דעת הפוסקים שגם בזמננו יפריש שוב מהיין אך בלא ברכה. לגבי ענבים המיובאים מחוץ לארץ, יש להפריש בלא ברכה, שאף על פי שאינם חייבים במעשרות מן התורה, מה שמגיע לארץ תיקנו להפריש מהם תרומות ומעשרות¹⁶.

השאייר גפרורים ונרות במקום שיש ילדים

ביום ההילולא של אחד הצדיקים המפורסמים, נדבו ליבו של ר' אברהם להביא לשטיבלאך בשכונה נרות לזכות את הציבור להדליק לטובת נשמת הצדיק. הוא הביא איתו תבנית עם כמה נרות דולקים וחבילת נרונים עם גפרורים, והשאירם באחד מהדרי הספה בשטיבלאך. מספר ילדים ששהו בבית הכנסת ראו את הנרות והחליטו לשחק עם האש. הם הדליקו נר אחר נר, והבעירו גם ניירות, עד שפתע ניצוץ נתפס במדף הספרים, האש גדלה והתפשטה וכילתה את כל ארון הספרים והסבה עוד כמה נזקים במקום. הגבאים ביררו מי הוא זה שהניח כך את הנרות וגפרורים בלי רשותם וללא השגחה, בדקו ומצאו כי מדובר בר' אברהם, ודרשו ממנו לשלם את הנזק. האם הוא חייב לשלם על הנזק הגדול?

ת. נראה שלא פשע בשמירת האש ואי אפשר לחייבו לשלם¹⁷.

על החיטים, וזיתים על שמן, וענבים על יין, וכחב הרמב"ם שאם תרם אינה תרומה, גזירה שמא יטריח הכהן לדרוך ולכתוש. ועיין שי"ן (שם סק"א). אמנם בזמן הזה כתבו הפוסקים שבדיעבד אם עישר לפני שעשה יין, מעשרותיו מעשר, ואעפ"כ ראוי להפריש שוב כדברי הרמב"ם. וראה בדרך אמונה (שם ציון ההלכה ס"ק תל"ט) שאין כאן גזל השבט [כמו במעשר זיתים על שמן שגזלו לכהן שנתן פחות או שמטריח הכהן אחר לסחוט], רק גזר מי חטאת שחששו שאחרי תרומת הענבים יעשה היין בטומאה, ובזמן הזה אין הגזירה (ראה שם בדרך אמונה ט"ו סק"ה). אולם אף אם יש גזל השבט לכאורה ג"כ בדיעבד מעשרותיו מעשר כמ"ש בדרך אמונה (שם ס"ק קפז), אולם הוא מסתפק שם באופן שיש מעשר עני האם גם בדיעבד הוי מעשר (עיי"ש עוד בציון ההלכה ס"ק טפח).

16. בענבים העומדים לאכילה שחל פטור אצל הגוי ועשה יין, לדעת המב"ט (ח"ב סי' קצו) ומהרש"ם (י"ד סי' קצב) פטור מלעשר. אולם לדעת החזו"א (שביתע"ט סי' ז סק"א) יש לעשר שוב לחוש לשיטת הבית יוסף (בשולחן אבן חזק סי' ה) הסובר שחל עכשיו חיוב חדש, וכן כתב בשו"ת בית שלמה (א"ח סי' יב אות א) שכן המנהג. ובשו"ת העומדים לעשות יין בין אם קנה מנוי או מיהודי יש לתחילה לעשר רק אחרי שנעשה יין, ובדיעבד אם עישר אולם חל המעשרות. וראה מש"כ הגר"ש איערבאך (קובץ כרם ציון ח"ה) ליישב המנהג.

17. מצד שהניח גפרורים במקום שמצויים ילדים, גם אם נחשיב את הגפרורים נחלת, הרי הדין במסור נחלת ליד חש"ו (ב"ב נט) שאף שמסר עני בידים פטור בדניי אדם. ומצד האש שהדליק, אין לומר שהיא כמסר להם שלחבת בידים דחייב. ומצד מה שהניח את האש שהדליק ללא שמירה ואח"כ באו ילדים והבעירו מהאש, נראה שאינו נחשב כמניח את האש במקום שהרוח מצויה, כי בדרך כלל לא אמור להתפשט אש לכלות ולבעור. וכל לא פשיעה בשמירת האש, שהרי בכל בית כנסת יש נרות דולקים, ואין הרגילות בכל מקום שבאים ילדים לשחק באש.

להרכות על המעשרות, אולם במעשר כספים אין בכך איסור ותבא עליו ברכה עד בלי די, וכן כתב המשנת חכמים (הל' יסודי התורה בין שמועה ד'ה ודין מעות). אולם דעת החוות יאיר (שו"ת סי' רכז) והביא הפתחי תשובה (י"ד סי' רמט קכ"ג) שהמעשר באומד לא יצא ידי חובתו, ואפילו אדם היודע בבירור שנתן בכל שנה יותר מחומש לצדקה, צריך שוב להפריש מעשר כיון שהפריש באומד. אמנם הלכה פסק הפתחי תשובה שם כדעת המשנת חכמים שיוצא ידי חובה גם כאשר מפריש באומד, וכן כתב בשו"ת שבת הלוי (ה"ה סי' קל אות ג ט"ה-ו ונבלין).

13. בשיירי כנסת הגדולה (הגה"ט י"ד סי' רמט) כתב ליהרהר על הלוסיף או לפחות מחשבון המעשרות כי כל המוסף גורע, כי למעשר יש שו"ו. וכן כתב הבית יוסף בשו"ת אבן רוכל (סי' ו) ובהגהות על ספר יש נוחלין (פ"ב הגה' ו) ובצוואת רבי שעפ"ל (אות ז) ובבב"כ יוסף (י"ד סי' רמט סק"ח) ובהאבת חסד (כ"ב פ"ט סי' ג בהערה). וראה בספר קרניים להגאון ר"ש מאוסטרופוליא (מאמר ז) והביאו באהבת חסד (שם שכתב שיש תתש"מ ריקיעים כמנין 'עשרת העשר' ולכן יש ליתן עשירית מרווחיו בדוקא ולא יותר. וראה בשו"ת שבט הלוי (ח"ה ח"א סי' קל אות ג ט"ה-ו) שכתב שאם מה שמוסיף על המעשר הוא משום שאינו יכול לעמוד היטב על כמות הרווחים שאין בזה חשש, אמנם ראה בדרך אמונה (מתנות עניים פ"ו ס"ק כז) שיכול להתנות שמה שנתן יותר ממעשר יהיה כצדקה בעלמא ולא לשם מעשר.

14. בדרך אמונה (תרומות פ"ה הל' בח"ל ד"ה מ) כתב שדעת החזו"א שיש לעשר שוב לחוש לשיטת הרמב"ם שעיקר חיוב של ענבים הוא היין שבו (החזו"א מעשרות סי' ה), או מטעם שי' לומר שהמכור ממרר על מנת למכור דפטר מן התורה שהיו לקוח, ואח"כ כשהולקח חוזר וממרה ועושה יין לשיטת הבית יוסף חל עליו חיוב חדש, ואין זה דומה למשנה בתרומות (פ"א מ"ט) דמיידי בענבים שלו שלא קנאם.

15. כמבואר ברמב"ם (תרומות פרק ה הלכה ח) ובשו"ע (י"ד סי' שלא סעיף סג) אין תורמין שבלים

שצריך לידע מי הוא מחבר הספר ולא להעלים הדבר. ופוק חזי לגדולי עולם אשר כולם רשמו שמם על ספריהם, וידוע מפיהם ומפי כתבם ומפי גדולי תלמידיהם, שהיו כותבים דבריהם לשם שמיהם בלי נדנדוד של פניה ח"ו, ומה לנו כי יהלוך אחריהם.

אם למעלת שפתיו דובבות צריך לדעת שם המחבר

רבינו מאיר איזנשטט (מהר"ם א"ש) בהקדמה לספרו הגדול שו"ת פנים מאירות, כתב לדון אם מה שכמה מחברים העלימו שמם מספרם היא מידת חסידות, שהרי נאמר בספר תהילים (סא ה) 'אגורה באהליך עולמים', ופירשה הגמרא (יבמות צו:) 'אמר דוד, ריבוננו של עולם, יהי רצון שיאמרו שמועה מפי בעולם הזה, כדי שיהיו שפתיו דובבות בקבר', ואם כן יש לומר דיותר טוב לקרות שמו על הספר. ושוב כתב 'הלוא קמי שמיא גליא מי חידש הלכה זו, והגע בעצמך, וכי בשביל שהאומר אינו מזכיר בשם מי יקפח ה' שכרו הראוי לו ולא יהיו שפתותיו דובבות, וכמו זר נחשב דבר זה'.

ולכן פירש רבי מאיר בהקדמתו, דמאחר שנאמר (שמואל א, טו יח) על דוד המלך 'וה' עמו', ופירשה הגמרא (סנהדרין צג:) 'שהלכה כמותו בכל מקום, הקפיד דוד שתאמר ההלכה בשמו שכן היא תתקבל להלכה וגם תישמר לדורות, ובזה יהיו שפתותיו דובבות בקבר. וכתב שלפי זה מחברי הספרים שבחרו מטעמי ענווה שלא להזכיר שם על ספרם, יזכו גם הם שיהיו שפתותיהם דובבות בקבר דקמי שמיא גליא, וה' לא יקפח שכרם, ולא ימנע טוב להולכים בתמים, עיי"ש.

נהגו לכתוב שם מחבר הספר

החיד"א בשם הגדולים (ספרים מערכת ז אות כו ספר הזכרונות) הביא לדברי הפנים מאירות, ואשר לפיהם אין עניין לכתוב שם המחבר על ספרו [אם לא שהלכה כמותו] ואדרבה ממידת הענווה להעלים את שם המחבר, וכתב שכדבריו מצאנו ראינו בהדיא בספר חסידים (סימן טו): 'הכמים הראשונים לא היו כותבים ספריהם בשמם, ולא היו מניחים לכתוב שמם על ספריהם, כגון מי שחבר תורת כהנים מכילתא ברייתות ומדרשים ואגדות ותקוני עולם כגון מסכת סופרים, לא כתבו בספריהם אני פלוני בר פלוני כתבתי וחברתי זה ספר, כדי שלא יהנה בעוה"ז ויפגום שכרו לעוה"ב, או היו ממעטים לו בעוה"ז זרעו ושם טוב מזרעו כנגד הנאה שנהנה בעוה"ז שקבל הנאה על שמו'.

ולמעשה לא ניחא ליה לרבינו החיד"א בהסתרת שם המחבר, שהרי בכל הדורות מזמן הגאונים ואילך כן הזכירו שם המחבר על ספרו, ולא העלימו הדבר כי אם בוודים ממש, לכן האריך לתת טעם לדבר.

כאשר מזכירים שם המחבר מלכי מרום מלצים עליו יושר

זה לשונו: 'כבר כתבנו לעיל דלענין שפתותיו דובבות כתב הרב פנים מאירות דאין צורך להזכיר שמו דקמי שמיא גליא, וכל הקפידא דאם יודעים שהוא מאדם גדול יקבלו דבריו, ומה שנתפשט המנהג שכל מחבר מזכיר שמו על הספר, לפי שיטה זו אפשר לתת טעם שיהיה לזכרון לו ולזרעו אחרי, שיליצו בשמים עליהם מלאכי החדש ששומעים שמזכירים שמו לטובה בתורה ומליצים טוב בעדם. ועוד שכיין שמצינו דנחמיה נענש שלא נקרא שמו על ספרו כמו שאמר פרק חלק (סנהדרין צג:) ע"ש, א"כ בדרות אלו אם לא יזכירו שמם על ספרם יאמרו שזה היה עונש להם שלא נקרא הספר על שמם.

הנמנע מהזכרת שמו יחשוש לרמות רוחא

ועתה אשר עינינו הרואות שמוזמן הגאונים כל

מחבר ספר כותב שמו עליו יש להחזיק במנהגם, ושאיני התנאים ואמוראים שכתב בספר החסידים (סי' סו) דיש מהם מי שנהג זה שלא להזכיר שמו, דלפי עלינותם המופלא היו נזהרים גם בזה הדקדוק וכונתם לשמים, אך מזמן הגאונים עד עתה לא מצינו מי שנהג בזה. וכמעט מי שרוצה לנהוג כך בדור יתום יהיה רמות רוחא, כי מורה שכבר הוא שלם ורצה לקיים גם זה הדקדוק, דלא יבצר שלא יודע בדורו ואע"ג דלבו לשמים וכונתו לטובה, איכא לזות שפתים שרוצה להראות חסידות יותר מכמה גאוני וגדולי עולם. ועיין בתחומא (במדבר קצא: ודו"ק).

ספרי מוסר שאני שלא להזכיר שמו

צא ולמד מהרב החסיד מהר"ש אבוהב עצמו, שהגם שהוא ז"ל לא הזכיר שמו על ספר הזכרונות, לא צוה לבניו שידפיסו שו"ת שלו בסתם ולא יזכירו שמו עליו, ואדרבה יעשו באופן שלא יכירוהו כדרך שעשה הוא ז"ל בספר הזכרונות שהנייר והדפוס משונה, ובניו הדפיסו השו"ת וקראוהו 'דבר שמואל' וכתבו שהוא חיברו.

והנראה שדוקא בספר הזכרונות שהוא תוכחת מוסר בכל מה שנכשלים העולם, בזה דוקא לא רצה להזכיר שמו שלא ליטול גדולה שהוא מוכיח ואין גם אחד בדורו שראוי לכך וטעמים אחרים, אבל על תשובותיו לא עלה על לבו.

גם הראשונים לא העלימו שמם

ודע שמה שכתבתי דמזמן הגאונים כל מחבר ספר כותב שמו עליו, כוונתי שנודע המחבר ועל הרוב אני אומר, דאע"ג דהר"ף והרא"ש והמרדכי לא כתבו הקדמות ולא כתבו שהם ז"ל חיברו, כיון שתלמידיהם ידעו שהם ז"ל חיברו והם פרסמו הדבר כמו שיכתבו הם דמי, ועוד שנראה הרא"ש קרא שם הספר 'אשרי' על שמו (רבינו אשר) וכן המרדכי (רבינו מרדכי). והעיסור אפשר שהיה כתוב ונאבד וכבר נודע. וספר מתיבות וספר הבתים אין בידינו הספרים, ואפשר דשם היה כתוב.

ורש"י ז"ל מסר הפירושים שנכדיו ותלמידיו ופרסמוהו. וספר החינוך כבר רמז איזה רמז. ומה שנשאר בלי ידיעה הוא ספר הכלבו וספר הנייר. גם מחברי תוספות שנראה שהם הרבה ולא נודע המחבר שכתב התוספות, אפשר שבכתביה היה נודע מי המחבר. והראשונים ידעו ומזכירים כל אחד בשמו, והלכות גדולות תלמידי ידעו. באופן דרובא דרובא כתבו שמם או מסרו לתלמידיהם ועי"ז נודע שם המחבר.

בזמן הזה אפשר שאין שפתיו דובבות אם לא יזכירו שמו

ולא אכחד דאעיקרא דדינא פירא, דמה שהניח הרב פנים מאירות ז"ל במונח, דאין צורך להזכיר השם להיות שפתותיו דובבות, דקמי שמיא גליא, ואין צורך להזכיר מי בעל דברים, אלא כי היכי דלקבלו מיניה. עתה אני רואה דאפשר דצריך להזכיר השם להיות שפתותיו דובבות, ואין אני אומר בתנאים ואמוראים וקדישי עליונין מהפוסקים, רק יתכן כי אין אדם צדיק בארץ וכו' ויש קטרוג שלא יזכה להיות שפתותיו דובבות, והקב"ה מלך המשפט, ועי"י שבעולם הזה מזכירים שמו בתורה ואומרים דין או חדוש משמו, מתעוררים הרחמים ויגדל כח המליצים טובה עליו ושפתותיו דובבות.

בהזכרת מעשים טובים מליצים עליו יושר במרומים

וזכר לדבר ממאי דאמרין בגמרא (בבא קמא ג.) בבתו של נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור, ואמר רבי חנינא בן דוסא דבר שנצטער אותו צדיק יכשל בו זרעו. וקשה, דאמרו שם ואעפ"כ מת בנו בצמא, וכמו שהקשו בתוספות עי"ש. ורבינו ישעיה תירץ

דבתחלה ע"י שאמר זה רבי חנינא ניצולה, אבל בבנו לא נמצא מלמד סגוריא ע"ש. ואני בעניי מצאתי סמך לדבריו ממ"ש בדברים רבה (פרשת עקב פ"ג, א) כיון שאמר רבי פנחס כך, ירד מלאך והעלה אותה. ואתיא כההיא דפרק אין דורשין (חגיגה טו:) ר"מ רמון מצא וכו' השתא ארש הקב"ה מאיר בני, דדבור הצדיק תיכף עושה רושם למעלה.

ומעין דוגמא יש לומר דכשאיזה צדיק בדורו יאמר שמועה משמו אהני לבטל הקטרוג ושפתותיו דובבות, והגם שיש חילוק ממה שכתב רבינו ישעיה ואינך למאי דקמן, גם אני בעניי לא אמרתי אלא זכר לדבר. וכפי זה אתיין כלהו שמועי דבבלי וירושלמי כפשטן ממש דגם החסידים היו מקפידים לפי ענוותנותם שלא יהא עליהם שום קטרוג. וגם אותה שאמרו בניזר (נב:) קמאי ובראי אמרינן וכו' ולשון הירושלמי פ"ק דשבת (הלכה ב) אתא יכול לשלשל השמועה וכו' אתיין כפשטייהו.

ולפי מה שכתב בספר הקדוש 'הקנה' דכל צדיק יש לו כח נשמתו למעלה, והוא אומר מה שאומר הצדיק למטה בישיבה, אפשר שכאשר צדיק למטה בישיבה אומר חידוש וזכר שם בעליו עמו, גם כח אשר בשמים ממעל כה יאמר, ועי"ז ירבה השפע ויתחזקו המליצים ושפתותיו דובבות. וכבר אמרו דכביכול היה אומר כמה מאות שנים קודם שיבוא רבי אליעזר הלכה משמו. והן בעודם חיים אשכחן פ"ק דגיטין (י:) דכביכול אמר אביתר בני אומר, ואף כי אחרי מותם, כמו שכתוב פרק אין דורשין. ועמ"ש בספרי הקטן ראש דוד (פרשת חקת דף קכג:) ע"ש (שהאריך טובא בכל עניין זה של שפתיו דובבות בקבר). עכ"ל החיד"א.

חילוק בין ספרי מוסר וחסידות לספרי תורה והלכה

בתוך דברי רבינו החיד"א הוזכר טעם לשבח, מדוע רבינו שמואל אבוהב בספרו ספר הזכרונות ביקש להשמיט את שמו, ואילו בשו"ת שלו לא הזהיר את בניו שלא יזכירו שמו על ספרו, והוא נקרא עד היום בשם 'דבר שמואל'. וכתב לחלק שאין מתאים וראוי לאדם להזכיר שמו בספר שנותן מוסר לבני דורו, וכמו בספר הזכרונות, ולכן העלים שמו.

ובהקדמה של הייטב לב לספרו, כתב שלמעשה נראה לחלק, שבדברי הלכה ראוי להודיע מפי מי יצאו הפנינים הללו שיש לדבר משמעות הלכתית לדעת אם המחבר הוא אילן גדול שראוי לסמוך עליו בהכרעת הדברים. אבל בדברי מוסר וחסידות אין חשיבות מפי מי יצאו הפנינים והדברים עצמם יתנו עדיהן אם יכנסו בלב שומעיהם ויהיו נושאים חן בעיני רואיהם.

ההנהגה הראויה

עלה בידינו, שאפילו על ספר קודש אין לאדם לכתוב שמו לומר שספר זה שלו הוא, כמו שהזהיר על כך בצוואת ספר חסידים, והגם שהיה מקום לחלק בין חפצי העולם הזה שאין להזכיר שמו עליהם, שאינם שלו, ובין חפצי קודש שאינם שלו, יש להזהר בצוואת רבי יהודה החסיד, ולכן נהגו הכל לכתוב תחילה לה' הארץ ומלוואה (לה"י) ורק אחר כך לכתוב שמם, כאומרים שאינם כותבים שמם, רק כדי שלא יאבד הספר מבעליו.

וראוי לכל מחבר ספר שיכתוב שמו על ספרו, כי כאשר יזכירו דברי תורה והלכה בשמו, הן בזה יזכירו מעשיו הטובים שלמד תורה וגם הפיצה ברבים, ובה ימליצו עליו טוב בשמים, וגם יזכה למעלה הגדולה שביקש עליה דוד המלך עליו השלום, שיהיו שפתותיו דובבות בקבר, כי פעמים שאין האדם זוכה למעלה זו, ובהמליץ עליו טוב במרומים בוודאי יזכה לכך. וכבר נהגו כל הגדולים שלא לחוש מטעם ענווה שלא להזכיר שמם על ספרם, מלבד בספרי מוסר וחסידות, אבל לא בספרי תורה והלכה.

ישבנו בסעודת חתונה והמחותן מזג לנו ויסקי טוב ללחיים כמיטב המסורת, כוסית ועוד כוסית, השמחה התגברה והאווירה היתה מרוממת... לפתע הבחנו שהעולם כולו נעמדו לתפילת מעריב, מיד החלטנו להצטרף לתפילה, כי מי יודע אם יזדמן לנו בהמשך הערב מנין לתפילה וגם יתכן שנשכח לגמרי להתפלל חלילה, אך לאחר ברכת קריאת שמע כשנעמדנו לתפילת י"ח, עברה בנו מחשבה שאנו שתויים והאם מותר לנו להתפלל.

ג' דרגות בשכרות:

ראשית נסכם את הדינים היוצאים משולחן ערוך (א"ח סימן צט) בענין שיכור בתפלה. יש ג' דרגות בשכרות ודיניהם שונות: דרגה א' - 'שתוי' דהיינו מי ששתה רביעית יין או יותר אך עדיין יכול לדבר לפני המלך, ודינו שלכתחילה אל יתפלל ובדיעבד תפילתו תפילה. דרגה ב' - 'שיכור' דהיינו ששתה הרבה עד שאינו יכול לדבר לפני המלך, ודינו חמור יותר שאם התפלל תפילתו תועבה [ונחשב כאילו עובד עבודה זרה (ברכות לא): ועלול לבוא עליו צרה ח"ו (ט"ז סוסק"ג עפ"י גמ')]. דרגה ג' - 'שכירתו של לוט' דהיינו שנשטכר כ"כ עד שאינו יודע בכלל מה שעושה, ודינו כמו שוטה לכל דבריו.

שאר משקין:

מצינו לגבי כמה דינים בתורה שנאסר בהם שיכור, אך לגבי שאר משקין המשכרין דינים שונה כמו שנפרט:

לגבי ביאה ועבודה במקדש, נפסק ברמב"ם (הל' ביאת המקדש פ"א ה"ב) שאיסורו מה"ת ולוקה, אך אינו חייב מיתה וגם אין עבודתו מחוללת כמו ב"ין. [וראה שו"ת יד אליהו (סימן ח) שמבאר שעפ"י תורת הנסתר נמצא טעם גדול לחלק בין יין לשאר משקים, כי טעם האיטור בין הוא משום שהכהן הוא ממידת החדס והיין מורה על היפך זה כי הוא אדום].

לגבי הוראה, כתב הרמ"א (י"ד סי' רמב סי"ג) דאסור להורות הלכה אם שתה שאר משקין המשכרין [ונחלקו הראשונים (רמב"ם בסה"מ מ"ל ע"ג וטו"ס בכריתות יג): אם איסורו מה"ת כמו ב"ין או רק מדרבנן]. אך כתב הנשמת אדם (כלל לב סק"א) שייכול לשער בעצמו שאם לא נשתבשה דעתו כלל, מותר באין פקפוק. אכן אם נשתבשה דעתו אפי' מעט אסור להורות כי בקל יכול לטעות בהוראה (שו"ת יד אליהו סי' ח).

לגבי נשיאת כפים, יש ג' שיטות באחרונים (א"ח סי' רכח סל"ח): דעת המג"א (סקנ"ה) להתיר אפי' נשטכר שאין יכול לדבר לפני המלך (כי ילפי מנזיר שאסור רק ב"ין). דעת הרבה אחרונים וכן נוקט המשנה ברורה (סי' קמא), וכן מכריע השו"ע הרב (סי' ב"א) לכתחילה, לאסור בשיכור ולהתיר בשתוי. דעת הט"ז (סקל"ה) נראה דאוסר אפי' שתוי (כמו לגבי עבודה בביהמ"ק). [עכ"פ יש לציין שאיסור שכרות בנשיאת כפים אפי' בין אינו אלא מדרבנן כמבואר בגמ' תענית כז. ובפוסקים].

לגבי תפילה, נחלקו בזה אחרונים, דעת היד אליהו (שו"ת סי' ה, הובא בבאר היטב סי' צט סק"ו) להקל בשתוי. ואילו דעת המגן גיבורים (שלטי גיבורים סימן צט סק"ג) לאסור, כי מזייק מדברי התוס' (כריתות יג): דתפלה חמור מנשיאת כפים, ובפרט כיון דעיקר הטעם בתפלה הוא משום שמדבר לפני המלך וצריך דעתא צילתא א"כ מה לי יין או שאר משקין, וכן משמע מלשון הגמ' (עירובין סד). דקאמר סתם 'שתוי אל יתפלל' 'שיכור אל יתפלל', וכן בירושלמי (תרומות פ"א ה"ד) לא נזכר יין ועל כרחך דהוא הדין לשאר משקין המשכרין. וכן מכריע המשנה ברורה (סק"א) כדבריו. ובאמת גם היד אליהו במסקנתו חושש למעשה לדעת המחמירים.

שיעור השתיה:

בשו"ע (סי' צט ס"א) כותב שאם שתה יין שיעור רביעיית [בבת אחת ובלי מזיגה ולא בתוך הסעודה] אל יתפלל, אך ברמ"א (שם סי' ג) כותב שביינות שלנו שאינם חזקים אפי' שתה יותר מרביעיית מותר להתפלל, אם אינו שיכור בגדר שאינו יכול לדבר לפני המלך.

ולגבי שיעור השתיה בשאר משקין, כתב המשנה ברורה (סק"א עפ"י ט"ז סי' קכח סק"ה) שאפי' פחות מרביעיית אסור, אבל עכ"פ שיהא בו שיעור המשכר כמו רביעיית יין. והנה לפי"ז הקשה עלינו את הדרך, כי איך נדע שיעור שכרותו של רביעיית יין החזקים של פעם, כדי שנשער בו שיעור השכרות של ויסקי. ושמעתי ממכמה רבנים שלמעשה יש לשער כמות שתיה שזה 'השפיע עליו' [וכנראה סברה זו מבוססת על דברי השו"ע שם סעיף ג' שכתב דתלוי 'לפי מה שמרגיש בנפשו' עיין שם]. ויל"ע קצת כי בקל מגיעים לזה ואפי' בשתיה מועטת, ולכאורה צריך לומר שדוקא

בהשפיע עליו באופן חזק קצת ולא השפעה כלשהו בלבד.

והנה בשולחן ערוך הרב (סימן קפה ריש ס"ה) מבואר שגדר 'שתוי' לענין תפילה הוא, שאינו יכול לדבר כראוי אלא מדבר וניכר מדיבורו שהוא שתוי, אבל אינו נכשל ומשתבש בדיבורו ועדיין יכול לדבר לפני המלך, יעוי"ש היטב. ולכאורה שיעור זה מיקל יותר משיעור הרבנים הנ"ל, כי כמה פעמים השתיה כבר השפיע עליו בראשו אבל עדיין לא ניכר מדיבורו שהוא שתוי.

גדר 'שיכור':

בגדר שיכור שתפילתו תועבה וצריך לחזור ולהתפלל, כתב בשו"ע שאינו יכול לדבר לפני המלך, ומבאר יותר בשו"ע הרב (שם) דהיינו שנכשל ומשתבש בדיבורו. אמנם במקור חיים (סי' צט ס"א) מבאר גדר שיכור עפ"י הפוסק (תהלים קז כז) 'יחוגו וינעו כשיכור' שמתנועע ואינו עומד ישר, ושיעור זה נראה יותר שיכור משיעור השו"ע הרב.

שתוי בקריאת שמע וברכותיה:

באמת לא רק בתפילה אסור השיכור, אלא גם בקריאת שמע וברכותיה נחלקו האחרונים (רמ"א והלבוש שם) אם מותר בשתוי, והכרעת המשנ"ב (סק"ח) ושו"ע הרב (סי' קפה ס"ה) להחמיר לכתחילה לא להגיע לזה, אך אם כבר שתה - יקרא קרי"ש וברכותיה ואחר שיפוג יינו יחזור ויקרא קרי"ש בלבד.

וכל זה לגבי 'שתוי', אבל לגבי 'שיכור', בשו"ע הרב שם מבואר שפטור לכו"ע מקרי"ש, אולם במשנה ברורה שם מביא מקילים גם בנשתכר. ויל"ע.

ולכן בנידון דידן היה עדיף שיתפלל מעריב לפני השתיה.

אופני היתר ב'שתוי':

א. **יינות שלנו**: הרמ"א שם (סעי' ג) כתב שהיום אין נזהרין בשתוי [שאינו שיכור] ומתפללין אף על פי ששתה רביעיית ויותר, מפני שהיינות שלנו אינם חזקים.

ב. **בתוך סידור**: עוד כותב הרמ"א שם, שאם מתפלל בתוך סידור נזהרין להקל בשכרות מעט (לכא"כ כוונתו לשתוי), והטעם כי ע"י הסידור יכול לדבר לפני המלך (דרכי משה). אמנם לכתחילה אין לסמוך על היתר זה (משנ"ב בשם פמ"ג).

ג. **בזמננו**: כתב מהרש"ל (יש"ש ביצה פ"ב ס"ה, עפ"י מרדכי עירובין סי' תקיב, והגהות מיימוניות הל' תפילה פ"ד אות כ, הובאו בבית יוסף) והביאו דבריו המגן אברהם (סק"ו) ומשנה ברורה (סק"ו), שהיום אין אנו נזהרים ב'שתוי' [שאינו שיכור] כי ממילא אין אנו מכוונים כל כך בתפילה, ולכן בשעת הדחק [כגון שיעבור זמן תפילה עד שיפוג יינו] מותר להתפלל.

ד. **שמחת מצוה**: בתהלה לדוד (שם סק"ג) מבאר דעת מהרש"ל הנ"ל, שביום טוב מאחר שיש מצוה של שמחת היום, הקילו בשתוי להתפלל אפי' לכתחילה [אפי' אם לא יעבור זמן תפלה עד שיפוג יינו] עיין שם. ולפי"ז אולי יש צד להקל בנידון דידן כי שמחת חתן הוי נמי סעודת מצוה. אך זה דוחק קצת, כי אין מצוה של שתיה ושמחה כמו ביו"ט, אלא יש מצוה לשמח את החתן, וגם כי אין כל היום זמן שמחה כמו ביו"ט אלא שעה זו בלבד ויש לו להתפלל מקודם או אחר כך, ויל"ע.

לסיכום: הצדדים להקל בנידון דידן: (א) יש מקילין שתוי בשאר משקין, (ב) לא ברור מה שיעור שתיית שאר משקין [עכ"פ כאינו שיכור רק מסתובב לו הראש קצת], (ג) 'שתוי' איסורו קל ורק לכתחילה, (ד) הפוסקים מקילין בזמננו שממילא אין מכוונים כ"כ בתפילה, (ה) יתפלל בתוך סידור, (ו) סעודת חתן היא שמחה של מצוה, (ז) אם לא יתפלל עכשיו יעשה הפסק בין גאולה לתפלה, (ח) אם לא יתפלל עכשיו אולי ישכח אח"כ להתפלל [כמו שמצוי בחתונות וכו'].
העולה לדינא:

מעיקר הדין אם אדם שתה משקה המשכר ונעשה שתוי אפי' קצת [אפי' יכול לדבר לפני המלך], אסור לו להתפלל לכתחילה, אך במקרה שלנו יש צדדים להקל כמו שנתבאר בפנים המאמר, ועל כן מותר לו להתפלל, וזאת בתנאי שאינו בגדר שיכור שאינו יכול לדבר לפני המלך.

גדר 'שתוי': יש אומרים שהמשקה השפיע עליו, ובשו"ע הרב משמע שניכר מתוך דיבורו ששתה.

גדר 'שיכור': יש מי שאומר שמשבש ונכשל בדיבורו, ויש מי שאומר שאינו יכול לעמוד ישר.

קריאת התורה - חובת יחיד או ציבור

ירוחם ששב מתפילה בקברי צדיקים הספונים בחו"ל המריא לדרכו ארצה בבוקרו של יום ב', את תפילת הבוקר התפלל לבדו במטוס ביחידות, לאחר שסיים תפילתו הסתפק האם עליו לטרוח בהגיעו לארץ כדי לשמוע את קריאת התורה בבית הכנסת, או שמא פטור הוא מחיוב קריאת התורה.

תשובה: הנה דנו גדולי הדורות בעיקר מצות קריאת התורה אם חובת היחיד היא וכל אחד ואחד חייב לשמוע קריאת התורה בשני וחמישי ובשבת קודש, אלא שהלכה מסוימת היא שאין קורין בתורה אלא בעשרה, או שמא אין מצוה זו מוטלת על כל יחיד ויחיד, אלא חובת הציבור היא, דכל שעשרה מתקבצים להתפלל בציבור חובה מוטלת עליהם לקרוא בתורה. ואפשר דיתירה מזו אף מוטל עליהם להתקבץ כדי לקרוא בתורה וכשם שיש מצוה מסוימת על הציבור להתקבץ בעשרה וכדמשמע מדברי הרמב"ם (הל' תפילה פ"א ה"א) "כל מקום שיש בו עשרה מישראל צריך להכין לו בית שיכנסו בו לתפלה בכל עת תפלה ומקום זה נקרא בית הכנסת", אך מ"מ אין זו חובת היחיד אלא חובת הציבור, ואין היחיד מחויב לשמוע קריאת התורה.

ונפ"מ במי שלא עלה בידו להתפלל עם מניין האם עליו להשתדל השתדלות נמרצת לשמוע קריאת התורה, וכן מי שהיה בטיסה והתפלל ביחידות האם עליו להגיע לביהכ"נ כדי לשמוע קריאת התורה, דאם חובת היחיד הוא, כך עליו לעשות, אך אם אין כאן אלא מצות הציבור, פטור הוא מהשתדלות מרובה.

ולכאורה שאלה זו תלויה בשתי הדעות שבשו"ע (או"ח סימן קמ"ו ס"ב):

"כיון שהתחיל הקורא לקרות בס"ת, אסור לספר אפילו בד"ת, אפי' בין גברא לגברא, ואפילו אם השלים הוא הפרשה, ויש מתירים לגרוס (פ"י ללמוד) בלחש".

שיטה ראשונה ס"ל דהוי חובת יחיד ולפיכך אסור ללמוד בשעת קריאת ואף אם יש עשרה ששומעים את הקריאה, ושיטה בתראה ס"ל דהוי חובת הציבור, ולפיכך רשאי היחיד להשתמש ולעסוק בתורה, וכך הבינו רבים מן האחרונים.

והנה בברכת שמואל (יבמות סימן כ"א) כתב בשם רבו הגדול הגר"ח נפ"מ בחקירה דידן לענין רובו ככולו, והאם די בששה שחייבים והשאר מצטרפים למנין, וחדש שדין אחד לקריאת התורה, למקרא מגילה ולחזרת הש"צ דבכל הני אם חובת הציבור הם ואין החיוב אלא על עשרה לא שייך בזה רובו ככולו דמ"מ אין כאן עשרה החייבים בקריאה, אבל אם כל יחיד חייב בהם אלא שדין מסויים הוא שאין קוראים אלא בעשרה או מהני בזה רובו ככולו.

בחיי אדם (כלל ל"א סי"א) כתב: "צריך עיון אם כולם שמעו קריאת התורה ויש איזה בני אדם שלא שמעו, אם מותר לקרות עוד הפעם בשבילם, ולא דמי לפריסת שמע בס"ט, דהתם כל יחיד מחויב אותה ברכה, אבל הכא החיוב רק שישמע קריאת התורה. וחכמים תקנו שיברך משום כבוד הצבור, ויש לומר דלא תקנו אלא כשכל הצבור חייבין בקריאה, אבל לא בשביל יחיד. וצריך עיון".

הרי שנסתפק בזה, ובביאור הלכה (סימן קמ"ג סעיף א') כתב בשם גדול אחד: "עייני בח"א כלל ל"א סי"א שנסתפק אם יש איזה בני אדם שלא שמעו הקריאה או מותר לקרות עוד הפעם בשבילם דאפשר דלא תקנו אלא כשכל העשרה הם חייבין בקריאה והראני גדול אחד שמפורש בר"ן רפ"ק דמגילה בסוגיא דמגילה בזמנה קורין ביחיד דברובן שלא קראו סגי עי"ש".

והנה פסק הרי"ף במגילה (ג' ע"א) דמגילה שלא בזמנה אין קורין אותה אלא בעשרה, והקשה עליו במאור הקטן למה לא תני בהדי מתניתא במגילה (כ"ג ע"ב) "אין פורסין על שמע, ואין עוברין לפני התיבה, ואין נושאים את כפיהם, ואין קורין בתורה, ואין מפטירין בנביא, ואין עושין מעמד ומושב, ואין אומרים ברכת אבלים ותנחומי אבלים, וברכת חתנים, ואין מזמנין בשם פחות מעשרה".

ותירץ הרמב"ן במלחמת: "אמר הכותב השנויים במשנתנו כולם חובות הצבור הן ואינן אלא במחויבים בדבר אבל מגילה כשם שהצבור חייב כך כל יחיד ויחיד חייב שלא קרא צריך י' משום פרסומי ניסא ובין שיצאו הן או שלא יצאו קורין ב' להוציא היחיד משא"כ בשאר כל המצוות". ולכאורה פשוט בביאור דברי הרמב"ן שאכן קריאת חובת הציבור וכמו חזרת הש"צ בתפילה ולא חובת היחיד.

ועיין בפירוש רבינו חננאל (יומא ע"א) במה שאמרנו במשנה (ס"ח ע"ב) "הרואה כהן גדול כשהוא קורא אינו רואה פר ושעיר הנשרפין, והרואה פר ושעיר הנשרפין אינו רואה כהן גדול כשהוא קורא", וכתב הר"ח "ש"מ דמצוה היא לישב בכנסת בשעה שקורין בס"ת שנאמר ברוב עם הדרת מלך". ויש שהביאו מכאן ראייה מדבריו דאין קריאת חובת היחיד כלל וכל מצותו של היחיד לבא ולשמוע קריאת התורה אלא משום ברוב עם וכו'.

והנה איתא במשנה (מגילה כ"ד ע"א) "קטן קורא בתורה ומתרגם, אבל אינו פורס על שמע ואינו עובר לפני התיבה". וכתב רש"י: "קטן אינו פורס על שמע - לפי שהוא בא להוציא רבים ידי חובתו, וכיון שאינו מחויב בדבר, אינו מוציא אחרים ידי חובתו".

ולכאורה מבואר בדבריו דבקריאת התורה אין הקורא צריך להוציא את הרבים ידי חובתו דאין כאן חובת יחיד, ולפיכך הוא קורא בתורה.

ועוד מציינו במועד קטן (כ"ב ע"ב): "נשיא שמת - בתי מדרשות כולן בטילין, ובני הכנסת נכנסין לבית הכנסת, וקורין שבעה ויוצאין".

ולכאורה מוכח מזה דקריאת התורה אכן חובת יחיד הוא דהלא אין מתפללין בציבור וכל אחד מתפלל ביחידות בביתו ורק לקריאת התורה מתקבצין, הרי לן לכאורה דהוי חובת היחיד.

אך הריטב"א שם כתב: "וגבי נשיא אמרו שאין מתפללים בבית הכנסת כלל אלא ביום שבת שנכנסין שם לקרות בתורה שבעה כדי שלא יא בית הכנסת בטל לגמרי אף מקריאה בתורה בציבור". הרי לן טעם אחר שבאין לבית הכנסת לקרות בתורה שלא יהיה ביהכ"נ בטל לגמרי.
העולה לדינא:

יש מהפוסקים שסוברים שקריאת התורה היא חובת ציבור (למעט פרשיות 'זכור ו'פרה', שהן חובת יחיד), ולכן יחיד שלא שמע קריאת התורה, אינו מחויב לחפש מקום שיוכל לשמועה. אולם המחמיר תבוא עליו ברכה.

סופר ששכח לומר לשם קדושת סת"ם

חדר הסופרים היה נראה אותו הבוקר כמו כל יום, הסופרים הזויים הגיעו בבוקר מוקדם התיישבו על מקומותיהם והתחילו לכתוב בסבלנות ובעדינות. הסופרים כותבים בהתלהבות ולפתע נשמעה אנחה המשברת חצי גופו של אדם: הציבור נדרך - מה קרה? ואז רואים שהנאנח לא אחר מרב גדליה ותיק הסופרים שעשרות כתיבות עברו כבר תחת ידו, בקול שבור הסביר לשומעים כי החל לכתוב וכשאחז באמצע לכתוב לאחר שהי שורות של כתיבה נזכר לתדהמתו כי לא אמר שהוא מכוון לשם קדושת סת"ם "זה מעולם לא קרה לי" אמר, 'מה אעשה כעת האם אתחיל לכוון מעכשיו, האם אתחיל לומר מעכשיו, או אולי אעביר את קולמוסי ואומר הכוונה מהדש? הדיון ההלכתי בחדר הסופרים לא איחר להגיע אל בית ההוראה כדת מה לעשות:

תשובה: יש כאן בעצם שלושה נושאים מרכזיים שעליהם מתרכזת עניין הכוונה: א. הפחות שבהם הוא ידיעה בלבד כלומר הכותב יודע שהוא כותב לשם קדושת סת"ם אבל לא חשב זאת ולא אמר בפיו . ב. מעלה יותר ממנו הוא עניין המחשבה שבאופנים מסוימים עיין באחרונים יש אופנים שיכול להשלים על ידי מחשבה ג. אבל המובחר מכולם והנדרש לכתחילה זה אמירה בפה בפירוש "הריני הולך לכתוב כעת לשם קדושת ספר תורה.

כמוכן שכתובה במחשבה לא תועיל ופסול, כלומר אף אם מכוון בתחילת כתיבתו, אבל במחשבה ולא בדיבור כתיבתו פסולה כלשונו המ"ב "ולא סגי במחשבה אף בדיעבד". לפי זה נראה שכתבתו של ר' גדליה פסולה ועם כל הצער עליו לכתוב מתחילה מחדש, וכל כך חשוב כוונת הדיבור בתחילת הכתיבה שע"כ נאמר שע"י זה לא תהיה גם בהמשך אפילו אות אחת פסולה.

מיהו יש לציין שבאזכרות מועיל במחשבה אך ורק אם כיוון בדיבור בתחילה למרות שהמהודר הוא לכוון בכל אזכרה ואזכרה וכן בכל תחילת פרשיה ופרשיה.

יש לציין כי בפרי מגדים מביא דבר פלא, כי כל עניין הכוונה יתכן שזה בכלל מדאורייתא או יתכן רק מדרבנן: וכמוכן שאם נאמר כדעת בט"ו בנידון נוכל להקל באזכרות אם לא כיוון באזכרות הנוספות לאחר שכיוון באזכרה הראשונה.

לגבי העברת קולמוס למי שלא כיוון בדיבור ורוצה להעביר שוב את הקולמוס על האותיות ולומר שמכווין לא מועיל.

העולה לדינא:

התחיל לכתוב ללא שכיוון בפיו כתיבתו פסולה ולא מהני לא כיוון במחשבה אז הלא העברת קולמוס, אלא עליו להתחיל לכתוב מחדש. מיהו אם כיוון בדיבור בהתחילה יש אופנים שזה מועיל גם למה שיכתוב אח"כ במחשבה.

